

ARDANUÇ AĞZI İLE *DİVÂNU LÛGAT-İT-TÛRK* VE *DERLEME SÖZLÛĞÜ* ARASINDA BİR KARŞILAŞTIRMA DENEMESİ

Dr. İbrahim Ethem ÖZKAN
Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
eozkan@erciyes.edu.tr

Öz

Ağz çalışmaları hakkında verilen bilgiler ışığı altında, 1994 yılında sahada yaptığımız derleme çalışmalarından elde ettiğimiz metinlerdeki ilgi çeken sözcüklerden yola çıkarak Anadolu coğrafyasının görüntüsünü ortaya çıkartmaya çalıştık. Bunu yaparken Türk dilinin en eski sözlüklerinden *Divânu Lûgat-it-Türk*'e ve karşılaştırma yapabilmek için de *Derleme Sözlüğü*'ne başvurduk. Elde ettiğimiz verileri tablo halinde sunduk.

Anahtar Kelimeler : Ardanuç Ağzı, *Divânu Lûgat-it-Türk* , *Derleme Sözlüğü*

AN ESSAY ON THE COMPARISON BETWEEN ARDANUÇ ACCENT AND THE DICTIONARY OF *DİVÂNU LÛGAT-İT-TÛRK* AND *DERLEME SÖZLÛĞÜ*

Abstract

Under the spotlight of knowledge on the accent studies, we made studies in 1994 by collecting oral texts in the area. We tried to find out the panorama of Anatolian geography denoting words. For that reason, we used the ancient sources like *Divânu Lûgat-it-Türk* and *Derleme Sözlüğü* to compare the material in hand. We have also given the results in a table.

Key Words : ArdanuçAccent, *Divânu Lûgat-it-Türk*, *Derleme Sözlüğü*

Giriş

Artvin ili ve çevresi Kuzeydoğu Anadolu'nun en önemli göç yollarının geçtiği Anadolu'ya giriş kapısı işlevini yerine getirmektedir. Anadolu'nun tamamında olduğu gibi Neolitik dönemden beri önemli yerleşim yerlerinden biridir. Tarihin eski dönemlerinde beylikler şeklinde oluşan sarp yerleşim yerlerinden oluşmaktadır. Önemli arkeolojik çalışmalar yapılmamasına rağmen Şavşat-Meşeli ve Yusufeli-Demirköy'de köylüler tarafından bulunan bronz baltalar bunun bir delilidir.(Aytekin 1999 : s.9-10)

Ardanuç ilçemiz de yörede önemli yerleşim yerlerinden biridir. Hatta yörede önemli yere sahip olan İberya Krallığı'nın başkentliğini de yapmıştır. IV. y.y.'dan VI. y.y.'a kadar İberya Krallığı yörede etkin bir rol oynamıştır. 1551 yılında Erzurum Beylerbeyi İskender Paşa tarafından Osmanlı egemenliğine geçirilen ilçemiz, son olarak Atabeklere başkentlik yapmaktaydı. 1877-1878

Osmanlı Rus savaşı yıllarından 16 Mart 1921 Moskova Antlaşmasına kadar birçok kez el değiştiren ilçemiz bu tarihten sonra Artvin'e bağlanır. 7 Temmuz 1921'de sancak olarak kurulan Artvin, 24 Nisan 1924'te il'e dönüştürülür.(Aytekin 1999 : s.11-12)

Sahada derleme yapmanın bütün zorluklarını bilerek, yörenin kendi memleketimiz olmasından cesaret alarak, olası yanlış anlamaları önceden yok etmek için ve derlemeden kaynaklanabilecek sorunları ortadan kaldırmak amacıyla çalışma yapacağımız metinleri günün teknik şartlarını kullanarak kendimiz elde etmeye çaba sarf ettik.

Ağız çalışmaları bir dil araştırmacısının yapabileceği en zevkli, bir o kadar da zorlukları olan bir disiplindir. Ama bu zorluklar aşıp da ürün ortaya çıkınca çekilen sıkıntıların bir şeylere değdiği daha iyi anlaşılabilir.

Sahada çalışma yapmanın zorlukları arasında, kaynak kişileri tespit ettikten sonra onları konuşturabilmek başta gelmektedir. Bu ayrı bir yetenek istemektedir. Başta da belirttiğimiz gibi kullanacağımız metinleri mümkün olduğunca kendimiz derlemeye çalıştık. Böylece ortaya çıkabilecek sorunları baştan engellemek istedik. Ağız çalışmalarının yapılma amacına uygun yöntemlerle elde bulunan imkânlar değerlendirilerek metinleri yazıya geçirmeye çalıştık. Burada üzülerek belirtmeliyim ki seslerin tespitini teknolojiyi kullanarak kolaylıkla yapabileceğimiz bir laboratuvar hâlâ ülkemizde bulunmamaktadır. Yani ses tespitini, yapabildiğimiz kadarıyla, kulakla halletmeye çalıştık.

Bu çalışmaları bitirdikten sonra yörede kullanılan kelimeler dikkatimizi çekti. Kullanılan bu kelimelerin yazı dilinde kullanımda olmaması (birkaç istisna dışında) onların kökeni konusunda bizde merak uyandırdı. Hem bu merakı gidermek hem de yeni bir şeyler ortaya koymak için bu kelimeleri inceledik. Bu kelimelerin gelişimini görebilmek için elimizdeki en eski sözlük olan *Divânu Lûgat-it-Türk*'ün söz varlığı ile karşılaştırdık. Amacımız yöremizde kullanılan kelimelerin ne kadar uzun zamandan beri dilimizde var olduğunu tespit etmektir. Ayrıca *Derleme Sözlüğü* ile karşılaştırarak, kelimelerin diğer Anadolu ağızlarındaki durumunu tespit etmeye ve Anadolu coğrafyasındaki dağılımını göstermeye çalıştık.

Kelimelerin Şekil ve Anlamları

Aşağıda yaptığımız tabloda öncelikle kelimelerin yörede kullanıldıkları biçimleri transkripsiyonlu olarak verilmiştir. Daha sonra kelimelerin *Divânu Lûgat-it-Türk*'teki ve son olarak da *Derleme Sözlüğü*'ndeki şekil ve anlamlarını verdik. *Derleme Sözlüğü* kutucuğunda kelimeler hakkında Anadolu ağızlarında hangi yörelerde kullanıldığına dair bilgileri verirken, çok yer tutmaması amacıyla üçten fazla olan yörelerde sadece ilk üç ili (yöreyi) verdik. Kelimeler verilirken alfabetik sıra kullanılmıştır. Birkaç kelimedede tam olarak anlam örtüşmesi olmamasına rağmen yakın anlam taşıması ve çağrışım yapması bakımından bunları da

yaptığımız tabloya aldık. *Derleme Sözlüğü*'nde bulunmayan sözcükler ilgili kutucuk içerisinde yazı ile belirtilmiştir.

Ardanuç Ağzı	Divân u Lûgat-it-Türk	Derleme Sözlüğü
adaş: <i>arkadaş, dost</i>	adaş: <i>arkadaş, dost</i> (I-61)	adaş: <i>dost, arkadaş</i> (I-64), (Dinar – Af.; Keçiborlu, Uluborlu, Yalvaç, Eğridir, Gelendost, Senirkent, Şarki Karaağaç –Isp.; Yeşilova Brd.)
agarti: <i>süt ve ürünlerinden elde edilen yiyecek, içecek</i>	agartgu: <i>şerbet gibi buğdaydan yapılan bir içki</i> (III-442)	ağantı: <i>sütün üstünden toplanan kaymak</i> (I-81), (Bozdoğan –Ay.)
ahtar-: <i>aktarmak, bir yerden bir yere geçirmek</i>	ahtarmak: <i>aktarmak</i> (I-219-516)	ahtarmak: <i>devirmek, yıkmak</i> 4. (I-134), (Susurluk ve köyleri –Ba.; Hozat –Tn.)
angla-: <i>anlamak</i>	aslamak: <i>anlamak</i> (I-290)	Anglamak [→ ağnamak (I) -I] <i>anlamak</i> (I-267-107), (Devrek – Zn.; Merzifon köyleri –Ama.; Artova, Zile –To.)
anuh: <i>yemekler için önceden biber ve soğanın yağda kızdırıp hazırlama</i>	anuk: <i>hazır</i> (I-18-68-93)	anuk (I):4. <i>yemeğe sonradan dökülen kızdırılmış yağ ve soğan</i> (I-268), (Ardanuç ve köyleri –Ar.; Tutmaç –Sv.)
arh: <i>hazırlanmış küçük su yolu</i>	arık: <i>ırmak, ark, su yolu</i> (I-7-65 -302-375-382; II-10-59-135-333- 347; III-182- 299)	arık: <i>su yolu</i> (I-315), (Dinar köyleri, Şuhut –Af.; Eşme çevresi – Uş.; Keçiborlu, Eğridir, Şarki Karaağaç, Senirkent, Yalvaç ve
bağarsuk: <i>bağırsak</i>	bağırsuk: <i>bağırsak</i> (I-502)	bağırsak: <i>bağırsak</i> (II-446), (Kangal –Sv.)
bay: <i>bey, zengin, efendi</i>	bay: <i>zengin</i> (I-349; III-158-239)	bay (I): <i>zengin, ağa</i> (II-574), (Tavas –Dz.; Zile, Reşadiye –To.; Akkuş –Or.)
bayahtan: <i>önceden</i>	baya: <i>az önce</i> (I-37)	bayah: <i>demin, az önce, şimdi</i> (II-576), (-Ba.; Mustafa Kemal Paşa – Brs.; Akyazı çevresi –Sk.)
beg: <i>bey, evli erkek</i>	beg: <i>bey, koca, evli erkek</i> (I-22-35-48; II-8-9-10; III-14-41-59)	Beg (III) [→ bey (V)] (II-597-646), (Yusufeli –Ar.; -Hat. köyleri; Mut – İç.)
bekmez: <i>üzüm, dut, armut vb meyvelerin suyundan kaynatılarak elde edilen yiyecek, pekmez</i>	bekmes: <i>pekmez</i> (I-440-459)	bekmez: <i>pekmez</i> (II-604), (Eğridir –Isp.; Buldan –Dz.; Gebze, Kandıra –Kc.)
biçuh: <i>biçilmiş, kesik</i>	bıçuk: <i>buçuk, kesilmiş, parçalanmış her şeyin yarısı</i> (I-377)	biçik (I): 4. <i>kesik, biçilmiş</i> (II-683), (Yalvaç –Isp.; Ermenek –Kn.)
buo: <i>çorabın, çarığın uç kısmı , bir şeyin kenarı</i>	bzk: <i>köşe, bucak</i> (I-333)	Buk, bük: (V) <i>kıyı</i> (II-783), (Taşköprü –Ks.; -Ml.)
bulama: <i>koyun sütünden yapılan sulu bir yemek</i>	bulgama: <i>yağsız ve tatsız bulamaç</i> (I-491)	bulama: <i>koyunun, ineğin ilk koyu sütü, ağız</i> (II-785), (Emirdağ, Aziziye –Af.; Yalvaç –Isp.; Urla – İz.)
çaput: <i>eski bez parçası</i>	çapgut: <i>çaput, şilte</i> (I-451)	çaput: <i>eski bez parçası</i> (III-1075-1079), (Bolvadin, Dinar ve köyleri –Af.; Eşme –Uş.; Gelendost,

		Senirkent, Yalvaç –Isp.)
çebiç: <i>bir yaşında olan keçi</i>	çepiç: <i>altı aylık keçi yavrusu</i> (I-368)	çebiç: <i>bir yaşındaki keçi yavrusu</i> (III-1099), (Dinar –Af.; Gelendost ve köyleri, Keçiborlu, Senirkent, Eğridir ve köyleri –Isp.; Yeşilova, Tefenni –Brd.)
çigit: <i>çekirdek</i>	çigit: <i>pamuk çekirdeği</i> (I-356)	çigit: <i>çekirdek</i> (III-1209), (Sarayköy ve köyleri –Dz.; Savaştepe –Ba.; Lapseki –Çkl.)
çillanmaḥ: <i>nemlenmek, küflenmek, yeşermek</i>	çılanmak: <i>yaşıktan ıslanmak</i> (II-150)	çillenmek: <i>çimlenmek, yeşermek</i> (III-1219), (İsmetiye –Brs.; Kandıra –Kc.; Taşköprü –Ks.)
çimmek: <i>yıkanmak, suya girmek</i>	çömmek: <i>dalmak, çimmek</i> (I-401)	çimmek: <i>yıkanmak</i> (III-1224), (Dinar, Bolvadin, Emirdağ –Af.; Eşme –Uş.; Eğridir ve köyleri, Yalvaç, Gelendost, Keçiborlu –Isp.)
çorlanmaḥ: <i>yiyip içmek, zıkkımlanmak</i>	çürlenmek: <i> faydalanmak</i> (II-245)	çorlan (II) <i> zehir zıkkım ye, zıkkımlan anlamında ilenç</i> (III-1272), (-Or. ve köyleri; -Tr.; Şiran –Gm.; -Rz. ilçe ve köyleri; Ardanuç –
dosuz: <i>domuz</i>	tosuz: <i>domuz</i> (I-304-346; II-343; III-363-394)	domuz: <i>domuz</i> (IV-1560), (Yusufeli –Ar.; Iğdır –Kr.; Antakya –Hat.)
döş: <i>göğüs, gerdan</i>	töş: <i>döş, göğsün başı</i> (III-125-346)	Döş (V) 1. <i>göğüs, bağıt, kucak</i> (IV-1589), (Eşme –Uş.; Karaağaç, Eğridir köyleri –Isp.; -Brd.; Çivril –Dz.)
düngür: <i>dünür</i>	tüsür: <i>dünür, karının hısımları</i> (II-10; III-362-372)	düngür: <i>dünür, damat, enişte</i> (IV-1631), (Bayburt –Gm.)
edik: <i>bir çeşit ayakkabı</i>	etük: <i>pabuç, edik</i> (I-68-218-395; II-49-315; III-97-242-426)	edik 2. <i>patik, çocuk ayakkabısı</i> (V-1664), (Eşme –Uş.; Yalvaç –Isp.; Çal –Dz.)
eğiş: <i>hamur teknesini ve hamurlu eli kazımaya yarayan alet</i>	eğiş: <i>maden eritildiği zaman çıkan pislik</i> (I-122)	eğiş 2. <i>kazan ya da teknedeki hamuru kazımaya yarayan alet</i> (V-1679), (-Sm.; -Ama.; Artova –To.; Şebinkarahisar –Gr.)
egri: <i>eğri, düz olmayan, hilekâr</i>	egri: <i>eğri</i> (I-127-458)	egri : <i>kötü yollara sapmış olan</i> (Alaçam-Samsun) (V-1673), (Alaçam –Sm.)
epek: <i>ekmek</i>	ebek: <i>çocuk dilinde ekmek</i> (I-68)	Bu şekle rastlanmamıştır.
etmek: <i>ekmek</i>	etmek: <i>yenecek ekmek</i> (I-102-166-197-202-211-247-262; II-28-30-98-112-138-197-235; III-93-223-280-287-304-352-426)	etmek [etmak, etme1 , etmeyh] <i>ekmek</i> (V-1799), (Düzce –Bo.; Şavşat –Ar.; -Ank.)

eyla: <i>öyle</i>	eyle: <i>öyle</i> (I-113-166; III-186)	éyle: <i>öyle</i> (V-1823), (-Gaz.)
gevşemal: <i>geviş getirmek</i>	kewşemek: <i>geviş getirmek; gevşemek</i> (II-338)	gevmek (I) [gevimek, gevlemek, gevşelemek, gevşemek, gevşenmek] <i>ağızda katı bir şey çiğnemek, geviş getirmek</i> (VI-2013), (Dinar –Af.; Senirkent, Gelendost, Yalvaç ve köyleri, Keçiborlu, Atabey –Isp.; Yeşilova, Tefenni, Bucak, Gölhisar –Brd.)
gicişmal: <i>kaşınmak</i>	kiçimək: <i>kaşınmak, gidişmek</i> (III-259)	gicişmek: <i>kaşınmak</i> (VI-2072), (Çal –Dz.; Düzce –Bo.; -Çr.; Havza –Sm.; Zile –To.)
gogarçin: <i>güvercin</i>	kökürçkün: <i>güvercin</i> (III-419)	gögerçin: <i>güvercin</i> (VI-2128), (Akkuş –Or.; Avanos –Nş.; Anamur –İç.)
gulagan: <i>çok gülen, her zaman gülen</i>	külgen: <i>daima gülen</i> (II-54)	güleğen: <i>sevimli, güler yüzlü, çok gülen</i> (VI-2218), (Seyitgazi –Es.; İskilip –Çr.; Ardanuç –Ar.; Gürün –Sv.)
haçan: <i>ne zaman, madem ki</i>	kaçan: <i>ne vakit, ne zaman</i> (I-352-403-467; II-69; III-207-272)	haçan: <i>ne vakit, ne zaman</i> (VII-2248), (Gelendost, Şarkikaraağaç –Isp.; Bergama –İz.; Erdek –Ba.; Akyazı –Kc.)
horom: <i>bir demet ot</i>	orum: <i>kesim</i> (I-75)	horom (I) <i>mısır sapı, ot vb. şeylerden yapılan desteler, yığınlar</i> (VII-2412), (Yomra, Beşikdüzü, Vakfıkebir –Tr.; Yusufeli, Şavşat –
horuk (forug): <i>susuz kalmaktan ötürü kurumuş, içi boş</i>	kurug: <i>kuru, asılsız, içi boş</i> (I-12-198-375-383; III-82-122)	horuk: <i>içi boş, çürük olan yemiş</i> (V-1876), (Görel, Tirebolu –Gr.)
kadatmah: <i>seyrekçe dikmek, iliştiirmek</i>	kadıtmak: <i>seyrekçe diktirmek</i> (II-301)	Kadak (II) [kadağ, kada1 (I), kadalama] <i>ilinti, eğreti dikiş</i> (VIII-2588), (Ahlat –Bt.; -Ml.; Divriği –Sv.)
kah (kak): <i>erik, elma, armut gibi meyvelerin kurutulmuşu</i>	kak: <i>erik, kayısı gibi meyvelerin kurusu</i> (II-282; III-155)	kak: <i>meyve kurusu</i> (VIII-2598), (Dinar –Af.; Senirkent, Eğridir, Gelendost, Keçiborlu –Isp.; Yeşilova –Brd.)
kaklanmak: <i>elin ayağın kuruması, felç olmak</i>	kaklanmak: <i>kurutulmak</i> (II-252)	kaklanmak: <i>yalın ayak yere basamamak, huylanmak</i> (VIII-2604), (Ardanuç –Ar.)
karahmah: <i>kardan gözün kamaşması</i>	karıkmak: <i>kardan göz kamaşmak</i> (II-115-116)	kara1mal: <i>aydınlıktan karanlığa girerken göz hemen görmemek</i> (VIII-2645), (Kerkük)
kaşga: <i>alnında beyazı olan hayvan, sakar</i>	kaşga at: <i>yüzü ak gözlerinin çevresi kara olan at</i> (I-426)	kaşka: <i>hayvanın alnındaki aklık</i> (XII-Ek I-4357), (Taşlıçay –Ağ.)

keci: <i>ipek ip, kumaş</i>	kez: <i>ipekli çin kumaşı</i> (I-327)	keci: <i>ipek kozası</i> (VIII-2714), (Şavşat, Yusufeli, Ardanuç ve köyleri –Ar.; Erciş –Vn.; Nizip –Gaz.; Antakya ve köyleri –Hat.)
kerkinmek: <i>cinsel istek gösteren kaba davranış</i>	kirkin: <i>devenin kızgın zamanı</i> (I-443)	kerkinmek: <i>sapık amaçla birisinin arkasına değmek, sürtmek, hayvanlarda cinsel isteğini belli eden hareket yapmak</i> (VIII-2755), (Senirkent, Yalvaç –Isp.; Üsküdar –Ist.; Daday –Ks.; Merzifon –Ama.)
koliga: <i>gölge</i>	köliçe: <i>koyu gölge</i> (I-448; III-174)	kolge: <i>gölge</i> (VIII-2910), (Silifke –İç)
kudumsuz: <i>uğursuz</i>	kut: <i>uğur, baht, talih</i> (I-85-92-164; II-177-229)	kutsuz: <i>uğursuz</i> (VIII-3018), (Düzce –Bo.; -Ank.)
kulunlamah: <i>yavrulamak</i>	kulunlamak: <i>kısrağın yavrulaması</i> (III-92)	kunnamak: <i>hayvanlar doğurmak</i> (VIII-3002), (Yalvaç, Eğridir –Isp.; Tefenni –Brd.; Söğüt, Honaz, Beylerli –Dz.)
kuymal: <i>tereyağ, peynir ve mısır unu karıştırılarak yapılan yağlı yemek</i>	kuyma: <i>bir çeşit yağlı ekme</i> (III-173)	kuymak [koymaça (II), koymak (II), -1,2; kuyma -1, kuymal] 1. yumurta, un ve peynirle yapılan bir çeşit omlet (VIII-3020), (Reşadiye –To.; -Tr.; Yusufeli, Şavşat –Ar.)
nalul: <i>ne olarak, nasıl</i>	nelük: <i>niçin, neden</i> (I-392; III-188-245)	nelik (I) 1. niçin (IX-3245), (Eğridir –Isp.; Nazilli –Ay.; Tevfikiye –Çkl.; -Tr.)
neçe: <i>ne kadar, nice</i>	nece: <i>ne kadar, nice</i> (I-49-63-332-384-458; III-157-220)	neçe: <i>ne kadar, kaç, nice</i> (IX-3243), (Mustafakemalpaşa –Brs.; Azeri köyleri –Ama.; Iğdır –Kr.; -Gaz.; Kerkük)
ocallul: <i>yazın yemek yemek için kullanılan üstü ve yanları kapalı yer</i>	oçaklıg: <i>ocaklı</i> (I-147)	ocaklık [Ocaağlığ] 1. oda (-Gr.) 2. mutfak (IX-3263), (Bahçecik –Kc.; Şebinkarahisar –Gr.; -El.; Nizip –Gaz.)
otarmal: <i>otlatmak</i>	otgarmak: <i>otlatmak</i> (I-225)	otarmak (I) [otarmal] 1. ot toplamak (IX-3293), (Merzifon –Ama.; Koyulhisar –Sv.) 2. hayvanları otlatmak. (Yazı –Brd.; Düzce –Bo.; Kelkit –Gm.)
ögey: <i>üvey</i>	ögey: <i>üvey</i> (I-123)	ögey: <i>üvey</i> (IX-3315), (Daday –Ks.; Kerkük)
pürçek: <i>perçem, kakül</i>	pürçek: <i>insanın kakülü</i> (I-476)	pürçek: <i>kadınların şakaklarından sarkan saç, saç buklesi, zülüf</i> (IX-3496), (Çal –Dz.; Urla –İz.; -Mn ve çevresi)
pushal: <i>doğranmış bayat ekme üzerine tereyağ ve peynir dökülerek yapılan yemek</i>	püşkel: <i>yufka, pide gibi ince ekme, çörek</i> (I-481)	Bu şekle rastlanmamıştır.
sançmal: <i>saplamak,</i>	sançmak: <i>dürtmek, sokmak</i>	sançmak: <i>saplamak, batırmak</i> (X-

<i>batırmak</i>	(III-420)	3535), (Sivrihisar –Es.; -Ama.; Yusufeli –Ar.)
segirtmek: <i>koşmak</i>	sekirtmek: <i>seğirtmek, koşturmak</i> (II-247; III-425-431-432)	seyirtmek: <i>koşmak</i> (X-3596), (Eğridir ve köyleri, Gelendost, Yalvaç –Isp.; Bucak ve köyleri –Brd.; Çivril, Çal, Acıpayam –Dz.)
seki: <i>alçak ve eni geniş sedir</i>	sekü: <i>dükkan, seki</i> (III- 230)	seki (II): <i>evlerin önüne yazın oturmak için taş veya çamurdan yapılan, yarım metre yüksekliğinde set, sedir, kerevet</i> (X-3568,3569), (Eğridir –Isp.; Tefenni –Brd.)
sezikmal: <i>sezmek, hissetmek</i>	sézikmek: <i>sezmek</i> (II-117)	sezinmek: <i>bir işi olmadan önce duymak</i> (X-3600), (Çal –Dz.; Bulgaristan Tuna boyu göçmenleri –Ed.)
sınılçı: <i>kırık, çıkık bağlayan kimse</i>	sınuk: <i>kırılmış</i> (III-365)	sınık: <i>kırık, çıkık</i> (X-3611), (-Brs.; Ezine –Ama.; Şebinkarahisar –Gr.)
singir: <i>sinir</i>	sisir: <i>sinir</i> (I-520; III-362)	singirlenmek: <i>sinirilenmek</i> (X-3641), (Silifke –İç.)
sivuh: <i>sulu, cıvık</i>	suvuk: <i>sıvık, cıvık, sulu</i> (III-164)	sıvık: <i>cıvık, sulu, gevşek</i> (X-3623),(Bozdoğan –Ay.; Ödemiş –İz.; -Mn.)
suzma: <i>torbada yoğurt süzülerek elde edilen yiyecek</i>	süzme: <i>keş denilen yağsız kuru peynir, ayran süzmesi</i> (I-433)	süzme: <i>torbada süzdürülmüş katı yoğurt</i> (X-3730), (Mecitözü –Çr.; Fatsa –Or.; Görele, Tirebolu –Gr.)
şişek: <i>bir, iki yaş arasındaki koyun</i>	tişek: <i>iki yaşını bitirip üçüne basmış koyun</i> (I-387)	şişek: <i>bir, iki yaşındaki koyun</i> (X-3786), (-Isp. ilçe ve köyleri; Gölhisar, Tefenni –Brd.; Çal, Buldan, Çivril, Tavas –Dz.)
teprenmah: <i>kımıldamak, hareket etmek</i>	teprenmek: <i>kımıldanmak, teprenmek</i> (II-240)	teprenmek: <i>yerinden oynamak, kımıldamak</i> (X-3886), (Gelendost –Isp.; Buldan –Dz.; -İz.; Alaçehir –Mn.)
terluk: <i>bezden ya da yünden yapılan başlık</i>	terlik: <i>teri çekmek için konulan keçe</i> (I-476)	terlik: <i>beyaz patiskadan dikilen ya da yünden örülen takke, başlık</i> (X-3893), (-Isp.; Çivril –Dz.; Bozdoğan –Ay.)
teşi: <i>ip bükmeye yarayan ağırşagının tepesinde çengelli tel bulunan iğden büyük alet</i>	teşrüm: <i>eğrilmiş ip yumağı</i> (I-485)	teşi: <i>yün eğirmeye yarayan tahta araç</i> (X-3897), (Yalvaç –Isp.; Tokat –Es.; -To.; -Gm.)
tezikmah: <i>ürküp kaçmak</i>	tezmek: <i>kaçmak, ürkmek</i> (II-8)	tezikmek: <i>bulunduğu yerden ya da sürüden ayrılıp uzaklaşmak(insan ya da hayvan için)</i> (X-3906), (Şarkikaraağaç, Uluborlu –Isp.; Yeşilova –Brd.; Çivril –Dz.)
tike: <i>parça, lokma</i>	tikü: <i>parça, lokma</i> (III-229)	tike: <i>parça, lokma, dilim</i> (X-3929),(Tokat –Es.; Merzifon –Ama.; Ünye –Or.)

tolumal: <i>dokunmak, çarpmak</i>	tokımak: <i>dövmek, dokumak, vurmak, çarpmak</i> (I-12-21; III-268)	tolumak: <i>dokumak</i> (X-3945), (İğdir –Kr.)
tuc: <i>tunç</i>	tuç: <i>tunç</i> (II-353; III-120)	tuc: <i>tunç</i> (X -3985)
tulu1: <i>tulum</i>	tulkuk: <i>tulum</i> (II-289)	tuluk: <i>pekmez, peynir, yağ, vb. şeyler koymaya yarayan ya da yayık olarak kullanılan deri, tulum</i> (X-3988), (Dinar –Af.; Keçiborlu, Eğridir ve köyleri –İsp.)
tutmaç: <i>içinde hamurdan kesilmiş parçalar bulunan yoğurtlu, tereyağlı, naneli çorba</i>	tutmaç: <i>bir Türk yemeği</i> (I-452; II-233-349; III-119-289)	tutmaç: <i>küçük, dört köşe kesilerek kurutulmuş hamur ve mercimekle pişirilen bir çeşit yoğurtlu çorba</i> (X-4000), (-İsp.; Çal –Dz.; Bozdoğan –Ay.; İnegöl ve köyleri –
uçul: <i>dudak kenarında çıkan bir tür yara</i>	uçguk: <i>uçuk, ingi</i> (I-98)	İbrak: <i>uçuk</i> (XI-4020), (Çal-Dz.)
yağır: <i>hayvanların sırtının yarası, çok kirlenmek</i>	yag(ı)r: <i>at, katır, eşek gibi hayvanların sırtında meydana gelen yara</i> (I-58-370; III-9)	yağır: <i>yük ve binek hayvanının sırtında eğer ve semerin açtığı yara</i> (XI-4119), (-Uş.; Bolvadin –Af.; Eğridir köyleri, Sütçüler köyleri – İsp.; Yeşilova, Tefenni –Brd.)
yangılmag: <i>yanılmak</i>	yasılmak: <i>yanılmak</i> (III-59-380)	yangılmak: <i>yanılmak</i> (XI-4165), (Posof –Kr.; Macar –Gaz.)
yenkmah: <i>yenmek.</i>	yesmek: <i>yenmek, alt etmek</i> (III-391)	yenkmek: <i>kazanmak, yenmek</i> (XI-4247), (-Tr.; İkizdere –Rz.; -Ar. ilçe ve köyleri)
yigirmi: <i>yirmi</i>	yigirmi: <i>sayıda yirmi</i> (III-48)	yiğirmi: <i>yirmi</i> (XI-4276), (Gülнар –İç.)
yörek: <i>bebeği beşiğe bağlayan enli kuşak</i>	yörgek: <i>örtü, kuşak</i> (II-289)	yörek: <i>çocuğun beşikten düşmemesi için, yorganın üstünden beşiğe bağlanan bez bağ</i> (XI-4309), (Niksar, Reşadiye –To.; Yusufeli – Ar.; Ünye –Or.)
yuoa: <i>oklava ile açılan ince hamur</i>	yuga: <i>katmer, yufka, yuka</i> (III-27-34-35)	yu1a (II)[→yufka(I)-1]: <i>ince açılmış hamurdan yapılan sac ekmeği, zayıf, ince, dayanıksız, hafif</i> (XI-4313), (Dinar –Af.; Gelendost –İsp.; Çivril, Çal –Dz.)
yunti: <i>kap kacak yıkandıktan sonra kalan kirli su</i>	yundi: <i>yemek yendikten sonra kabın yıkantısı</i> (III-31)	yuntu: <i>bulaşık suyu</i> (XI-4320), (Daday, Tosya –Ks.; Ilgaz –Çkr.; Boyabat –Sn.; İmranlı, Gürün –Sv.; Elmalı –Ant.; Akviran –Kn.)
yunk: <i>yün</i>	yus: <i>yün</i> (I-150-284-507; II-89-241; III-3-248-361-362)	yur: <i>yün</i> (XI-4319), (İğdir –Kr.; Bor –Ng.; Silifke –İç.)
zag vermah: <i>birisini ya da hayvanı saldırtmak için kışkırtmak</i>	zak zak: <i>koçları tos yapmağa kışkırtmak için kullanılan söz</i> (I-333)	zağ vermek: <i>pohpohlamak, övüp hız vermek</i> (XI-4343), (Eğridir Köyleri –İsp.; İskilip –Çr.; Ardanuç

		-Ar.; Reyhanlı -Hat.; -Ky.)
--	--	------------------------------

Sonuç

Yukarıda incelemeye çalıştığımız seksen iki kelime, inceleme konumuz olan yöre hakkında bir bilgi sahibi olmamızı aşağı yukarı sağlamıştır. Anadolu'nun kuzey giriş kapısı ve göç yolu üzerinde olmasına rağmen yöre halkının kullandığı sözler bu bilgiyi sağlamlaştırmaktadır. Yani birçok göç ve yer değiştirme olayları yaşamasına rağmen yörede yaşayanlar dillerine sahip çıkmıştır. Bizim ilgi çekici bulduğumuz ve tespit ettiğimiz kelimeler tamamıyla *Divânu Lûgat-it-Türk*'te yer almaktadır. Aynı zamanda *Derleme Sözlüğü*'ne bakarak kelimelerin Anadolu coğrafyasının tamamına yakın kısmında halk ağzında kullanıldığını gördük. Bu da gösteriyor ki bölgemiz çok eski zamanlardan beri, en azından bin yıllık, Türk yerleşim bölgesi yani Türk vatanıdır. Aradan yüzlerce yıl geçmesine rağmen yöre halkı bu sözleri, eski söyleniş ve anlamına yakın, hatta aynı şekilde kullanmaktadır.

Halk arasında bu sözlerin yaşaması ve özgün biçimde kullanılmasının yöre hakkındaki çıkarımımızı destekler mahiyette olduğunu düşünüyoruz. Kelimelerin aynı zamanda Anadolu'nun birçok yöresinde de yaşıyor olması tüm Anadolu gibi yöremizin de bir Türk yerleşim yeri ve vatanı olduğunun farklı bir açıdan ispatı olduğunu söyleyebileceğimiz kanaatindeyim.

KAYNAKÇA

- Atalay, Besim, Divânu Lûgat'it-Türk Tercümesi I, II, III, TDK Yay., Ankara 1985.
- Aytekin, Osman, Ortaçağ'dan Osmanlı Dönemi Sonuna Kadar Artvin'deki Mimari Eserler, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara 1999.
- Derleme Sözlüğü, TDK Yay., Sayı 211/I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, 2. Baskı, Ankara 1993.
- Özkan, İbrahim Ethem, Ardanuç ve Yöresi Ağızları, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1994 (Basılmamış Yüksek Lisans tezi).